

บทที่ 2

การดำเนินนโยบายการเงินเสรีและนวัตกรรมทางการเงิน

การเปิดเสรีทางการเงินมีผลสืบเนื่องจากปัจจัยทั้งภายในและนอกประเทศ กล่าวคือในกรณีปัจจัยภายในประเทศ ระบบการเงินเป็นสิ่งสำคัญที่จะรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจ ขณะที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศมีความเจริญเติบโตค่อนข้างเร็ว มีความก้าวหน้าและทันสมัยมากขึ้น จึงทำให้ระบบการเงินของประเทศจะล้าหลังไม่ได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปรับปรุงระบบการเงินให้มีทั้งประสิทธิภาพและความเข้มแข็งจึงจะสามารถบริการตอบสนองความต้องการทางด้านภาคเศรษฐกิจจริง (real sector) หรือความต้องการใหม่ๆ ได้ สำหรับปัจจัยทางด้านต่างประเทศเกิดจากระบบการเงินของไทยมีความเชื่อมโยงกับต่างประเทศมากขึ้น (Globalization, Internationalization) จึงนำไปสู่การปรับปรุงระบบการเงินเช่นเดียวกัน ดังนั้นในบทที่ 2 นี้จะกล่าวถึง การเปิดเสรีทางการเงินทั้งในและต่างประเทศรวมทั้งนวัตกรรมทางการเงินด้วย ดังนี้

2.1) การเปิดเสรีทางการเงิน (Financial Liberalization)

จากการที่ทศวรรษ 1990s ยุคสงครามเย็นได้สิ้นสุดลงและจากคำกล่าวที่ว่า “เศรษฐกิจนำหน้าการเมือง” สะท้อนให้เห็นถึงการที่ทุกประเทศในปัจจุบันต่างต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายทางด้านเศรษฐกิจให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของโลก จากประเทศที่ระบบเศรษฐกิจเคยเป็นแบบปิดหรือกึ่งเปิดต้องหันมาเปิดประเทศให้มากขึ้น และ/หรือประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจเปิดอยู่แล้วก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ เตรียมพร้อมที่จะรับมือกับการแข่งขันที่รุนแรงเพิ่มมากขึ้น และที่สำคัญเนื่องจากทรัพยากรของโลกมีจำกัด จึงไม่มีประเทศหนึ่งประเทศใดที่สามารถดำรงตนอย่างโดดเดี่ยวได้ ดังนั้นจึงนำไปสู่การเปิดเสรีทางการค้าและการเงินขึ้นในหลายๆ ประเทศทั่วโลก โดยในที่นี้จะกล่าวถึงการดำเนินนโยบายการเงินเสรีในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาและที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศเม็กซิโก ประเทศเกาหลี ประเทศญี่ปุ่น ประเทศตุรกี ประเทศบราซิล ประเทศอาร์เจนตินา และกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชีย (อินโดนีเซีย พม่า เนปาล ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ศรีลังกาและไทย) สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

2.1.1) การดำเนินนโยบายการเงินเสรีในต่างประเทศ

การปฏิรูปทางการเงินในประเทศเม็กซิโกเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยที่ระบบการเงินของเม็กซิโกต่างผูกติดกับข้อจำกัดทางด้านอัตราดอกเบี้ย การควบคุมสินเชื่อภายในประเทศ และเงินทุนสำรองที่อยู่ในระดับสูง เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้เกิดความไม่มีประสิทธิภาพในตลาดทุนระหว่างผู้ให้กู้และผู้กู้ ทั้งนี้เพราะตลาดทุนยังไม่มีพัฒนาการรวมทั้งหน่วยธุรกิจหันไปให้ความสนใจตลาดทุนนอกระบบ รวมทั้งการขาดแคลนตลาดรองที่มีประสิทธิภาพ จึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในปลายปี 1988 รัฐบาลได้วางแผนการดำเนินงานปฏิรูปทางการเงินขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างความเชื่อมั่นรวมทั้งส่งเสริมให้ตลาดการเงินมีความเจริญเติบโตควบคู่ไปกับการปรับปรุงนโยบายการเงินให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ต่อมาในปี 1989 มีการผ่อนคลายทางด้านอัตราดอกเบี้ยและสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย โดยการอนุญาตให้ธนาคารประกอบการได้สมบูรณ์ในตลาดการเงินและสนับสนุนการออมของภาคเอกชน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเงินตราและ GDP เป็นไปอย่างมีเสถียรภาพ แต่มีข้อสังเกตบางประการ กล่าวคือ ในประเทศเม็กซิโกอัตราดอกเบี้ยที่ผ่อนคลายแล้วยังสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง

การปฏิรูปทางการเงินในประเทศเกาหลี โดยการยกเลิกข้อจำกัดทางการเงินนั้นประกอบด้วยการใช้เครื่องมือทางการเงินใหม่ๆ การอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์และธนาคารต่างประเทศประกอบกิจการที่เคยจำกัดเพื่อเพิ่มและกระตุ้นการแข่งขันในภาคการเงิน โดยการเพิ่มความสำคัญของสถาบันการเงินที่มีธนาคาร การลดการแทรกแซงของรัฐบาลในการจัดสรรสินเชื่อ และการเพิ่มความยืดหยุ่นในการปรับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ธนาคารเรียกเก็บให้เป็นไปตามวงเงินและความเสี่ยง นอกจากนี้การกำหนดอัตราดอกเบี้ยในตลาดทุนทั้งในและนอกระบบต่างเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากแนวคิดเรื่องการจำกัดทางการเงินของ McKinnon และ Shaw การปล่อยเสรีทางการเงินมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับการออม การลงทุน และที่สำคัญคือการเพิ่มขึ้นของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่การยกเลิกข้อจำกัดทางการเงินในประเทศเกาหลีนอกจากจะส่งผลดังกล่าวข้างต้นแล้วยังทำให้เงินทุนนอกระบบผนวกเข้าสู่เงินทุนในระบบอีกด้วย ทั้งนี้เพราะเกาหลีเป็นประเทศที่ตลาดการเงินนอกระบบมีความสำคัญอยู่ในระดับสูง

สำหรับการเปิดเสรีทางการเงินในประเทศญี่ปุ่น เริ่มด้วยการออกเครื่องมือทางการเงินใหม่ๆ การยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ย ซึ่งเป็นการเพิ่มบทบาทของการคาดการณ์ในตลาดต่อ

กำหนดอัตราดอกเบี้ย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ธนาคารกลางแห่งประเทศไทยเน้นการซื้อขายหลักทรัพย์รัฐบาล (open market operation) สร้างความพอใจให้กับทางการในการปรับทุนสำรองของธนาคารพาณิชย์โดยการผ่านการซื้อขายหลักทรัพย์ของรัฐบาล นอกจากนี้การดำเนินนโยบายการเงินเสรีดังกล่าว ยังเป็นการเพิ่มการแข่งขันระหว่างสถาบันการเงิน ทำให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากสูงขึ้น ส่งผลดีต่อผลออม ในขณะที่ธนาคารพาณิชย์เสียผลประโยชน์ รวมทั้งเป็นการลดต้นทุนในการกู้ยืม ซึ่งส่งผลดีต่อผู้กู้ หากแต่ทำให้ธนาคารพาณิชย์แสวงหากำไรจากธุรกรรมได้น้อยลง

การปฏิรูปโครงสร้างและการผ่อนคลายข้อจำกัดทางการเงินในประเทศตุรกี การยกเลิกข้อจำกัดทางด้านอัตราดอกเบี้ย การกระตุ้นธุรกรรม (transaction) ทางการเงิน โดยการเปิดสถาบันทางการเงินและการใช้เครื่องมือทางการเงินในรูปแบบใหม่ๆ โดยมีเป้าหมายทางการเงินคือการเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ยและการแข่งขันในระบบธนาคารพาณิชย์ ส่งผลให้ปริมาณเงินฝากและการออมทางการเงินเพิ่มขึ้นในขณะที่ภาคการเงินและองค์กรธุรกิจเอกชนยังไม่ได้ผลเท่าที่ควรสืบเนื่องมาจากเหตุผลสองประการคือ ประการแรก การตอบสนองของระบบธนาคารพาณิชย์ต่อการยกเลิกข้อจำกัดทางการเงิน ยังเป็นที่ถกเถียงกันว่า การยกเลิกข้อจำกัดทางการเงินอย่างสิ้นเชิงจะทำให้ธนาคารที่อยู่ในสภาพที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ (insolvent bank) สามารถรอดพ้นจากการล้มละลาย (bankruptcy) โดยการเสนอให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากสูงเพื่อเป็นการดึงดูดเงินฝาก และใช้เงินฝากดังกล่าวในการจัดการความรับผิดชอบต่อหนี้ (obligations) ที่มีอยู่ การจัดการเงินฝากดังกล่าวเปรียบได้กับเงินกู้ที่แอบแฝง (nonperforming loans) อย่างไรก็ตามเงินกู้ที่แอบแฝงนี้ได้กลายเป็นปัญหาสำคัญเนื่องจากทำให้ธุรกิจขยายตัวเกินความเป็นจริง เงินกู้ที่เพิ่มขึ้นทำให้ต้นทุนของหน่วยธุรกิจสูงขึ้น ส่งผลให้กำไรลดลงโดยเปรียบเทียบ ประการที่สอง การตอบสนองของภาคธุรกิจเอกชนเป็นไปในทางตรงข้ามกับการคาดการณ์ของทางการ หน่วยธุรกิจซึ่งมีผลกำไรลดลงโดยเปรียบเทียบ จะมีสัดส่วนหนี้สินกับสินทรัพย์เพิ่มขึ้น ดังนั้นความสามารถของหน่วยธุรกิจในการจัดการกับกระแสรายจ่ายจะลดลง เมื่อผลกำไรลดลงโดยเปรียบเทียบ การขายสินทรัพย์หรือการขายหุ้นในตลาดของหน่วยธุรกิจจะลดลง

สำหรับการดำเนินนโยบายการเงินเสรีในประเทศอาร์เจนตินาและบราซิล ต่างให้ความสำคัญต่อการผ่อนคลายทางด้านอัตราดอกเบี้ย ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงและเสถียรภาพของนโยบายการเงิน กล่าวคือ จากการยกเลิกข้อจำกัดทางด้านอัตราดอกเบี้ย ทำให้อัตราดอกเบี้ยใน

ประเทศสูงขึ้น ขณะเดียวกันก็การส่งออกและเงินทุนไหลเข้าจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น การไหลเข้าของเงินทุนที่มากเกินไปทำให้ปริมาณเงินในระบบมากขึ้น จึงนำไปสู่ภาวะเงินเฟ้อในกรณีประเทศบราซิล สำหรับในกรณีของประเทศอาร์เจนตินา การไหลเข้าของเงินทุนดังกล่าว ส่งผลให้เงินสำรองต่างประเทศเพิ่มขึ้น เกิดการแข่งขันกันระหว่างตัวกลางทางการเงินและธนาคารพาณิชย์ในการออกสินเชื่อ ดังนั้นทางการจึงได้ออกมาตรการควบคุมอันเกิดจากสภาวะการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น โดยการจัดการด้านเงินกู้ระยะสั้นจากต่างประเทศรวมทั้งเงินกู้ยืมของภาคธุรกิจเอกชนต้องดำรงทุนสำรองตามที่ทางการกำหนด

กระบวนการเปิดเสรีทางการเงินในกลุ่มประเทศภูมิภาคเอเชีย ดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป และต่อเนื่อง โดยมีจุดมุ่งหมายคือ การเพิ่มความยืดหยุ่นในตลาดการเงิน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของนโยบายการเงิน เนื่องจากประเทศเหล่านี้มีความแตกต่างกันอย่างมากในระบอบของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โครงสร้างทางเศรษฐกิจและระดับความซับซ้อนของตลาดเงิน ก่อนที่จะมีการเปิดเสรีทางการเงินประเทศเหล่านี้มีลักษณะร่วมกันได้แก่ การจำกัดทางด้านอัตราดอกเบี้ย การบังคับให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงทุนสำรองในอัตราที่สูง มาตรการในการจำกัดการแข่งขันในระบบการเงิน และการควบคุมการไหลเข้าออกของเงินทุนระหว่างประเทศ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเด็น กล่าวคือ ประเด็นแรก การจำกัดทางด้านอัตราดอกเบี้ย มาตรการนี้มีจุดมุ่งหมายคือการทำให้อัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมต่ำ เพื่อกระตุ้นการลงทุน ซึ่งข้อจำกัดเหล่านี้อาจนำไปสู่ระบบการเงินที่ไม่ผ่านตัวกลางทางการเงิน เช่น การที่ผู้ออมและผู้ลงทุนแสวงหาทางเลือกอื่นนอกกรอบการเงินก่อให้เกิดความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของตลาดการเงินนอกระบบ ประเด็นที่สอง การดำรงทุนสำรองไว้ในอัตราที่สูง ทำให้ธนาคารพาณิชย์ไม่สามารถนำสำรองไปสร้างเงินฝากได้ เทียบได้กับภาษีแอบแฝง (implicit tax) ที่เรียกเก็บจากธนาคารพาณิชย์ ส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์มีต้นทุนในการบริหารสภาพคล่องสูง ประเด็นที่สาม การจำกัดการเข้าสู่ตลาดเงินของสถาบันการเงินใหม่ มีจุดมุ่งหมายคือ การพัฒนาตัวกลางทางการเงินที่มีอยู่ให้มั่นคง ประเด็นที่สี่ การควบคุมการไหลเข้าของเงินทุนระหว่างประเทศนั้น มีวัตถุประสงค์ เพื่อป้องกันความผันผวนของอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศ และสภาวะทางการเงินในต่างประเทศ ผลจากการดำเนินนโยบายการเงินเสรีดังกล่าว ส่งผลให้มีการเพิ่มขึ้นของการออมและประสิทธิภาพของการลงทุน เฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการเพิ่มการขยายตัวของเงินฝาก

กล่าวโดยสรุป จากการดำเนินนโยบายการเงินเสรีของแต่ละประเทศดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงผลที่เกิดขึ้นในสองด้าน กล่าวคือ ผลที่เพิ่มความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของนโยบายการเงิน ทำให้ระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศดีขึ้น ในทางกลับกันอาจก่อให้เกิดผลในทางที่ไม่พึงปรารถนา เช่น ส่งผลกระทบต่อระบบธนาคารพาณิชย์ในเรื่องของสภาพคล่องและการทำกำไร หรือแม้แต่ก่อให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของประเทศนั้นเป็นสำคัญ

2.1.2) การดำเนินนโยบายการเงินเสรีในประเทศไทย

ในช่วงทศวรรษ พ. ศ. 2520 - 2530 ระบบสถาบันการเงินเกิดมีปัญหาทางด้านสภาพคล่องและความมั่นคง อันได้แก่ ระบบบริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ ตลอดจนธนาคารพาณิชย์บางแห่งก็เข้าไปในทำนองเดียวกัน ทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ทางการเงินจึงต้องดำเนินนโยบายอย่างเข้มงวดกวดขันทั้งการควบคุมด้านตลาดและสถาบัน การควบคุมทางด้านตลาดการเงินประกอบด้วย การควบคุมอัตราดอกเบี้ยโดยเป็นผู้กำหนดอัตราดอกเบี้ยทั้งเงินฝากและเงินให้กู้ การควบคุมปริวรรตเงินตราต่างประเทศโดยเฉพาะการนำเข้าและส่งออกเงินตราต่างประเทศ ทางด้านการควบคุมสถาบันการเงินเริ่มตั้งแต่กำหนดขอบเขตการดำเนินธุรกิจ และสถาบันการเงินแต่ละประเภท การกำหนดให้สถาบันการเงินต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขต่างๆ มากมาย อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและขาดความคล่องตัวทางด้านการบริหาร รวมทั้งการไม่อนุญาตให้เปิดสถาบันการเงินเพิ่มขึ้น ทั้งที่ประเทศไทยได้พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างมากในระยะเวลาต่างๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ทางการเงินของประเทศได้ทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมอย่างเข้มงวด ซึ่งช่วงเวลานั้นการควบคุมอย่างเข้มงวดก็อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบการเงินของไทย ดังนั้น เมื่อสถานการณ์อื้ออานวยธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ปรับปรุงกรอบที่ใช้ควบคุมให้สอดคล้องกับวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นจากภายในและต่างประเทศ โดยลดบทบาทการควบคุมให้น้อยลง แต่มุ่งเน้นทางด้านกำกับและดูแลมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ระบบการเงินของไทยมีความยืดหยุ่นมากพอที่จะรองรับความผันผวนทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั้งในและต่างประเทศ ได้ทันการณ์ ซึ่งการดำเนินนโยบายการเงินเสรีประกอบไปด้วย

1) การรับพันธะข้อ 8 ต่อกองทุนการเงินระหว่างประเทศ(International Monetary Fund : IMF)¹

กองทุนการเงินระหว่างประเทศได้ก่อตั้งขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองในปีพ.ศ. 2488 ทั้งนี้เพื่อขจัดปัญหาเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ โดยพยายามให้อัตราแลกเปลี่ยนของแต่ละประเทศให้มีเสถียรภาพ โดยกองทุนการเงินระหว่างประเทศได้กำหนดวิธีปฏิบัติกับนโยบายอัตราแลกเปลี่ยน และควบคุมบริหารตราเงินตราของประเทศสมาชิกไว้ในข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ(Articles of Agreement of the IMF) พันธะข้อ 8 ตามที่มีการกล่าวถึงกันเป็นพันธะกรณีข้อตกลงข้อที่ 8 แห่งข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศซึ่งเป็นข้อตกลงเกี่ยวกับการไม่ตั้งข้อจำกัดการชำระ การโอนและการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศประกอบด้วย 7 มาตราด้วยกัน โดยมาตราที่ 1,5,6 และ 7 ไม่ค่อยมีความสำคัญนัก แทนจะเรียกได้ว่าสมาชิกทุกประเทศปฏิบัติตามอยู่แล้ว โดยมาตราดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับการให้ข้อเสนอแก่ IMF การเจรจาตกลงปรับปรุงเงื่อนไขสำหรับคู่กรณี ที่มีข้อจำกัดด้านการบริหารตราต่างประเทศอยู่รวมไปถึงนโยบายการกำหนดสินทรัพย์สำรองให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ IMF

ส่วนมาตราที่ 2,3 และ 4 จัดเป็นมาตราที่สำคัญของพันธะข้อ 8 ซึ่งประเทศไทยเพิ่งประกาศยอมรับข้อผูกพันที่จะปฏิบัติตามอย่างเป็นทางการไปเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2533 ทำให้สามารถปฏิบัติตามพันธะข้อ 8 ได้อย่างครบถ้วนนั้น มีหลักการสำคัญ 3 ประการคือ ประการแรก ต้องไม่มีข้อจำกัดในการแลกเปลี่ยนเงินตราที่เกี่ยวกับค่าสินค้า บริการกับต่างประเทศ ประการที่สองต้องไม่มีอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา ตลอดจนต้องไม่ลำเอียงกับประเทศคู่ค้า คือต้องดูแลประเทศคู่ค้าให้เท่าเทียมกัน ใช้กฎระเบียบอันเดียวกัน และประการที่สาม ต้องไม่มีข้อจำกัดในการแลกเปลี่ยนเงินตราของตนที่สมาชิกอื่นถืออยู่

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ IMF จะกำหนดให้สมาชิกทุกประเทศยอมรับปฏิบัติตามพันธะข้อ 8 แต่ก็มีบทยกเว้นชั่วคราวคือพันธะข้อ 14 มาตรา 2 ที่กำหนดไว้ว่า ประเทศสมาชิกสามารถจะไม่ปฏิบัติตามมาตรา 2,3 และ 4 ในพันธะข้อ 8 หากจะก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือนรุนแรงต่อฐานะทางการเงินและเศรษฐกิจของประเทศ แต่เมื่อประเทศสมาชิกล่างกล่าวมีความพร้อมทั้งทางเศรษฐกิจและการเงินแล้วก็ขอให้ปฏิบัติตามมาตรา 2,3 และ 4 ในพันธะข้อ 8 ซึ่งในช่วง 40 กว่าปี

¹ ธีรวิทย์ ทวีชัย . พันธะข้อ 8 และนโยบายผ่อนคลายนโยบายการเงินตรา . ใน ศูนย์กลางวิจัยการคลัง ปีที่ 2/3 ฉบับที่ 8/0 (ธันวาคม 2533) , หน้า 106-107.

นับแต่ประเทศไทยเป็นสมาชิก IMF เมื่อเดือนพฤษภาคม 2492 ก็เลือกปฏิบัติตามพันธะข้อ 14 มาโดยตลอด แม้ว่าในทางปฏิบัติจะไม่มีข้อจำกัดการโอนชำระ และแลกเปลี่ยนเงินตราตามพันธะข้อ 8 มาเป็นเวลานานแล้วก็ตาม แต่ภาวะเศรษฐกิจที่มีความอ่อนไหว ประกอบกับปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเรื้อรัง รวมไปถึงภาวะหนี้ต่างประเทศในระดับสูง ทำให้ประเทศไทยยังไม่แน่ใจว่าจะประกาศรับพันธะข้อ 8 อย่างเป็นทางการได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ในทางพฤตินัยนั้น ประเทศไทยเป็นประเทศที่ปฏิบัติตามพันธะข้อ 8 มานานแล้ว เพียงแต่ประเทศไทยเพิ่งมาประกาศรับพันธะข้อ 8 โดยทงนิตินัยเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2533

2) การผ่อนคลายทางการเงิน

การผ่อนคลายทางการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย มีการดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป ประกอบด้วย การผ่อนคลายการควบคุมอัตราดอกเบี้ย การบริหารอัตราเงินตรา การผ่อนคลายข้อจำกัดการบริหารสินทรัพย์ของสถาบันการเงิน รวมถึงการขยายขอบเขตการประกอบธุรกิจของสถาบันการเงิน ดังนี้

2.1) การผ่อนคลายการควบคุมอัตราดอกเบี้ย

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดำเนินมาตรการผ่อนคลายเพื่อให้ดอกเบี้ยของสถาบันการเงินในประเทศสามารถปรับตัวได้ตามภาวะตลาด โดยมีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การปล่อยให้อัตราดอกเบี้ยในประเทศสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างเสรี โดยไม่มีการแทรกแซงจากทางการ โดยได้ประกาศยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำอายุเกิน 1 ปี ตั้งแต่ 1 มิถุนายน 2532 และต่อมาได้ทำการยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำต่ำกว่า 1 ปี รวมทั้งยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ เมื่อ มีนาคม 2533 และมกราคม 2535 ตามลำดับ

ปัจจุบันนี้พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2533 ฉบับแก้ไขได้ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง กำหนดอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงินเป็นอัตราสูงสุดหรือปล่อยให้ลอยตัวได้ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 5 เมษายน 2535 แล้ว และเริ่มมีผลทาง

ปฏิบัติโดยธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกประกาศถึงสถาบันการเงิน ซึ่งทำให้มีผลยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ของสถาบันการเงินตั้งแต่ 1 มิถุนายน 2535²

2.2) การปริวรรตเงินตรา

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดำเนินการผ่อนคลายการปริวรรตเงินตรา และพัฒนาตลาดเงินตราต่างประเทศเพื่อสนับสนุนให้ตลาดมีความคล่องตัว เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำธุรกิจกับต่างประเทศและสนับสนุนการค้าในอินโดจีน โดยดำเนินการผ่อนคลายการควบคุมการปริวรรตเงินตราขั้นแรกทางด้านสินค้า และขยายวงเงินสำหรับการส่งออกเงินบริการให้สูงขึ้นตั้งแต่วันที่ 21 พฤษภาคม 2533 ต่อมาในวันที่ 1 เมษายน 2534 ทหารได้ประกาศผ่อนคลายการควบคุมปริวรรตเงินตรารอบที่สอง ให้มีการเคลื่อนย้ายเงินทุนได้เสรีมากขึ้น โดยขยายวงเงินส่งออกค่าใช้จ่ายการศึกษาและการเดินทาง ผ่อนคลายการนำเงินไปลงทุนในต่างประเทศ รวมทั้งอนุญาตให้ผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศสามารถเปิดบัญชีเงินฝากที่เป็นเงินตราต่างประเทศ และเพิ่มประเภทผู้ประกอบการธุรกิจซื้อขายเงินตราต่างประเทศ เป็นต้น นอกจากนี้ในปี 2535 เพื่อให้ธุรกิจการค้าและลงทุนระหว่างประเทศมีความสะดวกและคล่องตัวมากยิ่งขึ้น และส่งเสริมการใช้เงินบาทในย่านอินโดจีน ได้มีการผ่อนคลายเพิ่มเติม โดยอนุญาตให้ใช้เงินบาทชำระสินค้าออกได้ ใช้เงินตราต่างประเทศจากบัญชีเงินฝากของตนเองชำระหนี้ต่างประเทศแทนบริษัทในเครือได้ และยังอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ไทยยอมให้ธนาคารของประเทศที่มีพรมแดนติดกับประเทศไทย ถอนเงินบาทกลับประเทศได้ทั้งจำนวน

2.3) การผ่อนคลายข้อจำกัดการบริหารสินทรัพย์ของสถาบันการเงิน³

ปัจจุบันธนาคารได้ดำเนินการเพื่อลดข้อจำกัดและเงื่อนไขการบริหารสินทรัพย์ของสถาบันการเงิน เพื่อให้สถาบันการเงินสามารถปรับฐานะการเงินได้คล่องตัว และจัดสรรทรัพยากรอย่างมี

² เอกสภทงวิสาหกร . ระบบการเงินและการดำเนินนโยบายการเงินในประเทศไทย, หน่วยการเงิน หน่วยพัฒนาระบบการเงิน ฝ่ายวิสาหกร ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2537, หน้า 66-61

³ หน่วยการเงิน หน่วยพัฒนาระบบการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย, อ้างแล้ว, หน้า 68

ประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ทางการจะลดการกำหนดเงื่อนไขให้เหลือเพียงเท่าที่จำเป็นต้องการรักษาความมั่นคงของสถาบันการเงิน โดยสิ่งที่ได้ดำเนินการมาเป็นลำดับนั้นประกอบด้วย

1) การขยายสัดส่วนการดำรงฐานะเงินตราต่างประเทศสุทธิของธนาคารพาณิชย์จากร้อยละ 20 เป็นไม่เกินร้อยละ 25 ของเงินทุนหรือ 5 ล้านดอลลาร์ สรอ. แล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่ากัน ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ 9 เมษายน 2533

2) การลดอัตราการดำรงพันธบัตรรัฐบาลของธนาคารพาณิชย์ ตามเงื่อนไขการเปิดสาขาจากร้อยละ 16 ของเงินฝากทั้งสิ้นเป็นร้อยละ 9.5 เมื่อ 13 พฤศจิกายน 2533 ร้อยละ 8.0 เมื่อ 13 กันยายน 2534 ร้อยละ 7.0 เมื่อ 14 กันยายน 2535 และร้อยละ 6.5 เมื่อ 30 ตุลาคม 2535 สำหรับในปี 2536 ได้ลดอัตราส่วนลงเหลือร้อยละ 5.5 เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2536 และยกเลิกข้อกำหนดนี้ตั้งแต่ 17 พฤษภาคม 2536 เป็นต้นไป

3) การปรับปรุงเงื่อนไขสินเชื่อท้องถิ่น ตามนโยบายการเปิดสาขาของธนาคารพาณิชย์ โดยให้พิจารณาเป็นรายภาคแทนรายสาขา และเปลี่ยนวิธีการคำนวณเงินฝาก โดยไม่นับรวมเงินฝากของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และเงินฝากระหว่างธนาคาร

4) การปรับปรุงนิยามสินเชื่อชนบทของธนาคารพาณิชย์ ให้รวมถึงสินเชื่อเพื่อการค้าส่งผลิตผลทางกสิกรรม สินเชื่อเพื่อการนิคมอุตสาหกรรมในภูมิภาค พร้อมกับปรับฐานเงินฝากที่ใช้กำหนดเป้าหมายไม่ให้นับรวมเงินฝากระหว่างธนาคารตั้งแต่ปี 2534 และในปี 2536 ให้เพิ่มกลุ่มเป้าหมายใหม่ได้แก่ สินเชื่อเพื่อการเหมืองแร่ สินเชื่อเพื่อการสาธารณสุขโรค สินเชื่อเพื่อกิจการสถานศึกษาและสถานพยาบาล และสินเชื่อเพื่อการจัดหาที่อยู่อาศัย การอนุญาตเป็นการทั่วไปให้ธนาคารพาณิชย์เปิดบริการ ATM และสำนักงานแลกเปลี่ยนนอกสำนักงานได้ทุกวัน ระหว่างเวลา 7.00 - 22.00 น. ตั้งแต่ 2 กรกฎาคม 2534 และตั้งแต่วันที่ 21 ตุลาคม 2535 เป็นต้นไป ได้ขยายเวลาให้เปิดบริการได้ตลอด 24 ชั่วโมง โดยไม่ต้องขออนุญาตอีก

5) การกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องแทนการดำรงเงินสดสำรอง และให้สามารถถือพันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทย หุ้นกู้ พันธบัตรองค์การของรัฐและรัฐวิสาหกิจเป็นส่วนหนึ่งของสินทรัพย์สภาพคล่องได้ด้วย ตั้งแต่วันที่ 23 มิถุนายน 2534 และให้เพิ่มเติมหุ้นกู้หรือพันธบัตรที่ออกโดยบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นสินทรัพย์สภาพคล่องได้ตั้งแต่วันที่ 23 กันยายน 2535

2.4) การขยายขอบเขตการประกอบธุรกิจของสถาบันการเงิน

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายผ่อนคลาย เพื่อให้สถาบันการเงินสามารถประกอบธุรกิจได้กว้างขวางกว่าเดิมและให้บริการตอบสนองความต้องการของธุรกิจได้มากประเภท เกิดการแข่งขันในระบบและทำให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งการขยายขอบเขตจะทำให้การแบ่งแยกธุรกิจธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ แต่การดำเนินการดังกล่าวจะต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยคำนึงถึงความสามารถและความพร้อมของสถาบันการเงินแต่ละแห่ง รวมทั้งความปลอดภัยของผู้ฝากเงินเป็นสำคัญ

สำหรับธนาคารพาณิชย์ ทางการได้อนุญาตให้สามารถประกอบธุรกิจเพิ่มขึ้นในปี 2530 โดยให้ครอบคลุมถึงการให้เช่าสังหาริมทรัพย์ การวิเคราะห์โครงการลงทุน การจัดหาเงินกู้จากแหล่งต่างๆ การเป็นที่ปรึกษาในการซื้อ รวม หรือควบคุมกิจการ การดูแลและเก็บรักษาหลักทรัพย์ รวมทั้งการติดต่อและแนะนำบริษัทประกันภัย และตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2535 เป็นต้นไป ธนาคารพาณิชย์ยังสามารถทำหน้าที่เป็นนายหน้าตัวแทนจำหน่ายหลักทรัพย์ ให้บริการข่าวสารข้อมูลและทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาทางการเงินได้

นอกจากนี้ตั้งแต่ 1 มิถุนายน 2535 ยังอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ประกอบธุรกิจด้านหลักทรัพย์ ได้แก่ การเป็นตัวแทนผู้ถือหุ้นกู้มีประกัน การเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ของกองทุนรวม การเป็นนายทะเบียนหลักทรัพย์ และการเป็นตัวแทนจำหน่ายหน่วยลงทุน ส่วนการจัดการออก การจัดจำหน่าย และการค้าตราสารแห่งหนึ่งทำได้แต่ต้องยื่นขออนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทย

ในด้านบริษัทเงินทุนนั้น ได้อนุญาตให้ขยายขอบเขตธุรกิจในปี 2530 ได้เช่นเดียวกับการเพิ่มธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ และในปี 2535 ก็ได้อนุญาตให้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนจัดจำหน่าย พันธบัตรและตราสารของภาครัฐ ให้บริการข่าวสารข้อมูล เป็นที่ปรึกษาเพื่อนำบริษัทเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ประกอบกิจการกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เป็นผู้ดูแลและเก็บรักษาหลักทรัพย์ บัตรเงินฝากและตราสารแห่งหนึ่ง เป็นตัวแทนของบริษัทหลักทรัพย์ เป็นนายทะเบียนหลักทรัพย์ ส่วนธุรกิจที่อนุญาตอย่างมีเงื่อนไขได้แก่ ธุรกิจการจัดการออก การจัดจำหน่ายและค้าตราสารแห่งหนึ่ง และธุรกิจผู้ถือหุ้นกู้และหรือผู้ดูแลผลประโยชน์ของกองทุนรวม

นอกจากการอนุญาตให้สถาบันการเงินประกอบธุรกิจได้เพิ่มขึ้นแล้ว ทางกรยังได้พิจารณาให้ธนาคารพาณิชย์ประกอบธุรกิจการวิเทศธนกิจ (International Banking Facilities) ขึ้นในประเทศไทยได้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2536

3) การปรับปรุงการกำกับและตรวจสอบ

ปัจจุบันระบบการเงินในและต่างประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประกอบกับทางการได้ดำเนินนโยบายผ่อนคลายทางการเงินด้านต่างๆ รวมทั้งขยายขอบเขตการประกอบธุรกิจของสถาบันการเงิน ทำให้สถาบันการเงินต้องเผชิญกับความเสี่ยงในรูปแบบใหม่ๆ ทางกรจึงต้องเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ระบบการเงิน โดยการปรับปรุงวิธีและมาตรการกำกับและตรวจสอบสถาบันการเงินต่างๆ ให้กระชับรัดกุม ทันเหตุการณ์ สามารถป้องกันปัญหาของสถาบันการเงินที่อาจจะเกิดขึ้น เพื่อมิให้เกิดการสูญเสียทางทรัพยากรโดยไม่จำเป็น และเพื่อให้การกำกับและตรวจสอบสถาบันการเงินสอดคล้องกับมาตรฐานสากลพร้อมที่จะแข่งขันกับต่างประเทศ ทั้งนี้ มาตรการที่ทางการได้ดำเนินไปแล้ว ได้แก่ การกำหนดลักษณะการก่อภาระผูกพันของบริษัทเงินทุนที่ดีว่าเป็นการกระทำที่อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม เช่น การประกันหนี้ การรับรองการรับอวัล ตั้งแต่วันที่ 10 มกราคม 2533 การควบคุมวงเงินที่บริษัทเงินทุนรับรองและรับอวัลค้างเงินเพื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเมื่อรวมกับที่บริษัทเงินทุนค้างประกันหรือลงทุนในกิจการบุคคลนั้นแล้วเมื่อสิ้นวันหนึ่งๆ จะต้องไม่เกินร้อยละ 40 ของเงินกองทุนบริษัท และที่สำคัญคือทางการได้ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุนฯ เพื่อปรับปรุงข้อกำหนดการดำรงเงินกองทุน และการคำนวณความเพียงพอของเงินกองทุน ให้เป็นไปตามหลักสากลของ Bank for International Settlements(BIS) โดยพิจารณาปรับปรุงให้เหมาะสมกับระบบการเงินไทย และให้สถาบันการเงินสามารถปรับตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป

4) การพัฒนาระบบการชำระเงิน

ปัจจุบันมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและวิวัฒนาการใหม่ๆทางการเงิน จำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาระบบการชำระเงินให้มีประสิทธิภาพและทันสมัย ซึ่งจะลดค่าใช้จ่ายของธุรกิจ

ในส่วนที่เกี่ยวกับการชำระเงินให้ต่ำลง ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้พิจารณาจัดตั้งโรงพิมพ์ธนบัตรแห่งที่สอง และจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบการชำระเงินขึ้นภายในธนาคารเพื่อศึกษาระบบการชำระเงินของไทย และแนวทางการพัฒนาระบบการชำระเงินไว้ในด้านการพัฒนา ในด้านการหักบัญชีเช็คด้วยระบบ Electronic Clearing House ให้สามารถหักบัญชีได้ใน 1 วัน และการโอนเงินอิเล็กทรอนิกส์รายย่อย ทั้งแบบ Offline ในช่วงแรก และแบบ Online ในช่วงหลัง ทั้งนี้ทางการได้พิจารณาจัดหาบริษัทที่ปรึกษาในต่างประเทศมาเป็นที่ปรึกษาโครงการ payment system ดังกล่าวแล้ว นอกจากนี้ยังกำหนดมาตรการควบคุมความเสี่ยงของระบบการชำระเงิน มีการพัฒนาบริการใหม่ของระบบ BAHTNET (ระบบโอนและชำระค่าซื้อขายพันธบัตร) ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5) การพัฒนาตราสารการเงิน

ที่ผ่านมตลาดการเงินไทยยังไม่ได้พัฒนานัก เนื่องจากตราสารในตลาดมีไม่มาก การกู้ยืมจึงต้องกระทำผ่านสถาบันการเงิน ทำให้ต้นทุนของผู้กู้สูงกว่าที่ควรจะเป็นสำหรับผู้ลงทุนนั้นไม่สามารถเลือกกระจายความเสี่ยงในการลงทุนตามประเภทตราสารและระยะเวลาที่ต้องการได้ ทาง การจึงตระหนักว่าการพัฒนาตราสารการเงินประเภทต่างๆให้เป็นทางเลือกกับผู้ออมและผู้กู้ยืมมากขึ้น จะทำให้ตลาดมีการแข่งขัน เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร และทำให้ผลตอบแทนของผู้ร่วมตลาดสอดคล้องกับอัตราตลาด นอกจากนี้ทางการยังมีเป้าหมายที่จะพัฒนาตลาดรองตราสารการเงินให้มีความคล่องตัว เพื่อให้สามารถใช้ตราสารเป็นเครื่องมือของทางการในการดำเนินนโยบายการเงินและควบคุมสภาพคล่องในระบบให้ดีขึ้น ทั้งนี้ทางการได้พิจารณาแก้ไขอุปสรรคทางด้านภาษี ด้วยการแก้ไขประมวลรัษฎากร เพื่อให้อัตราภาษีเงินได้จากตราสารการเงินทุกประเภทอยู่ในระดับเดียวกัน คือร้อยละ 15 และแก้ไขปัญหาการเก็บภาษีซ้ำซ้อน รวมทั้งการยกเลิกยกเว้นภาษีดอกเบียเงินฝากออมทรัพย์ ส่วนของเงินได้ดอกเบี้ยที่เกิน 10,000 บาท โดยให้มีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 7 พฤศจิกายน 2534

ในด้านการเพิ่มอุปทานตราสารการเงินในตลาดนั้น ทางการมีนโยบายสนับสนุนให้รัฐวิสาหกิจออกพันธบัตรระดมทุนในประเทศมากขึ้น โดยปรับปรุงเงื่อนไขบางประการ เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์สามารถใช้พันธบัตรรัฐวิสาหกิจเป็นหลักทรัพย์ตามเงื่อนไขการดำรงสินทรัพย์

สภาพคล่อง นอกจากนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้สนับสนุนให้ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินออกตราสารเงินฝากเปลี่ยนมือหรือซื้อขายได้โดยการสลักหลังหรือส่งมอบ (Negotiable Certificate of Deposit : NCD) ด้วย

สำหรับการจัดเตรียมองค์กรที่จะมีบทบาทในการพัฒนาตราสารการเงินนั้น ทางเราได้ดำเนินการออกพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 เพื่อให้มีองค์กรกลางควบคุมธุรกิจหลักทรัพย์และกำกับกรออกหลักทรัพย์ รวมทั้งรักษาสภาพประโยชน์ของผู้ลงทุนในหลักทรัพย์และพิจารณาการจัดตั้งอันดับสถาบันความน่าเชื่อถือ (Credit Rating Agency) เพื่อทำหน้าที่จัดอันดับตราสารหนี้ของภาคเอกชนด้วย และเมื่อเดือนกรกฎาคม 2536 ได้มีการจัดตั้งบริษัทจัดอันดับความน่าเชื่อถือของประเทศไทยเป็นแห่งแรกคือบริษัท Thai Rating and Information Service จำกัด (TRIS)⁴

2.1.3) ผลกระทบของการดำเนินนโยบายการเงินเสรี

การดำเนินนโยบายการเงินเสรีนั้นเป็นมิติใหม่ของการดำเนินนโยบายการเงินอันเนื่องมาจากปัจจัยทั้งภายในและนอกประเทศ จุดมุ่งหวังที่สำคัญประการหนึ่งก็คือประเทศไทยจะบรรลุเป้าหมายที่จะเป็นศูนย์กลางในภูมิภาคเอเชีย อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายการเงินเสรีอาจเกิดผลกระทบที่สำคัญ ประกอบด้วย

ส่งผลกระทบต่ออัตราดอกเบี้ย จากการที่อัตราดอกเบี้ยถูกกำหนดด้วยการออมและการลงทุน ความสัมพันธ์ของการออมและการลงทุนแสดงโดย อัตราส่วนเงินกู้ต่อเงินฝาก (loan to deposit ratio) โดยเงินกู้แสดงถึงเงินที่ใช้เพื่อการลงทุน ส่วนเงินฝากแสดงถึงเงินออม หากอัตราส่วนเงินกู้ต่อเงินฝากสูงแสดงว่ามีความต้องการใช้เงินลงทุนสูง หรืออีกนัยหนึ่งคือมีความต้องการเงินออมสูงกว่าปริมาณเงินฝากที่มีอยู่ ดังนั้นอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศกับอัตราส่วนเงินกู้ต่อเงินฝากจึงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และอัตราส่วนเงินกู้ต่อเงินฝากเป็นตัวกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากภายในประเทศ นอกจากนี้อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศจะขึ้นอยู่กับอัตราส่วนเงินกู้ต่อเงินฝากแล้ว ยังถูกกำหนดโดยอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศซึ่งแสดงถึงความเชื่อมโยงของตลาดการเงิน

⁴ หน่วยงานเงิน หน่วยพัฒนาระบบการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย . อ้างแล้ว, หน้า 60-61 .

โลกอันเป็นผลมาจากการผ่อนคลายการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ และการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ทั้งนี้อัตราดอกเบี้ยจะเคลื่อนไหวไปในทิศทางเดียวกับอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศ เมื่อใดที่อัตราดอกเบี้ยต่างประเทศสูงขึ้นทำให้มีเงินออมไหลออกจากประเทศ ขณะเดียวกันที่อัตราเงินกู้ในประเทศที่ต่ำลงเมื่อเทียบกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในต่างประเทศก็จะดึงดูดการลงทุน ทำให้มีปริมาณเงินออมน้อยกว่าความต้องการเงินออม อัตราดอกเบี้ยในประเทศก็จะสูงขึ้น ในทางตรงข้าม เมื่ออัตราดอกเบี้ยต่างประเทศลดลงทำให้มีเงินออมไหลเข้า และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้จะสูงขึ้นโดยเทียบกับอัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศ ทำให้ความต้องการกู้เงินเพื่อการลงทุนลดลง ปริมาณเงินออมมีมากกว่าความต้องการเงินออมอัตราดอกเบี้ยในประเทศก็จะลดลง ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศกับอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศจึงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ผลกระทบต่ออัตราเงินเฟ้อและการดำเนินนโยบายการเงินภายใต้อัตราแลกเปลี่ยนคงที่ (Fixed exchange rate) การไหลเข้าของเงินทุนอย่างรวดเร็ว แม้จะส่งผลดีต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ และทำให้อัตราดอกเบี้ยลดลงใกล้เคียงกับอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศ ในขณะเดียวกันก็ส่งผลให้ปริมาณเงินในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนก่อให้เกิดภาวะเงินเฟ้อภายในประเทศ ดังนั้นอัตราดอกเบี้ยในประเทศมีแนวโน้มที่ลดลงอันเนื่องมาจากการไหลเข้าของเงินทุนจากต่างประเทศดังกล่าวอาจจะไม่ลดลงจากที่เป็นอยู่มากนัก ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลยังจำเป็นต้องใช้นโยบายทางด้านอัตราดอกเบี้ยเป็นเครื่องมือเพื่อตรึงภาวะเงินเฟ้อภายในประเทศไม่ให้เพิ่มสูงขึ้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจะยังเป็นผู้ขึ้นอัตราดอกเบี้ย กล่าวคือ การรักษาระดับอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานให้คงอยู่ในระดับสูง ควบคู่กับการเข้ามาดูดซับสภาพคล่องโดยการออกพันธบัตรรัฐบาล ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องติดตามดูแลภาวะการเงินในประเทศอย่างใกล้ชิดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด โดยเฉพาะในเรื่องอัตราดอกเบี้ยเพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อและเป็นตัวปรับการไหลเข้าออกของเงินทุน

เพิ่มการแข่งขันในตลาดการเงิน การดำเนินนโยบายการเงินเสรีนอกจากจะส่งผลกระทบต่ออัตราดอกเบี้ยภายในประเทศและอัตราเงินเฟ้อแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งทางด้านการแข่งขัน ความเสี่ยงรวมทั้งการจัดการทางด้านสินทรัพย์และหนี้สิน กล่าวคือภายหลังที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายการเงินเสรีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกาศลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากทุกประเภทเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2533 การแข่งขันของธนาคาร

พาณิชย์ทางด้านราคาก็เริ่มปรากฏขึ้น ธนาคารแต่ละแห่งต่างแข่งขันเพื่อที่จะได้มาซึ่งสัดส่วนในการระดมเงินฝากเพิ่มขึ้น ทำให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งและมีได้กำหนดเป็นอัตราเดียว ขณะเดียวกันก็ต้องเผชิญกับความเสี่ยงทั้งทางด้านสินเชื่อ, อัตราดอกเบี้ย, อัตราแลกเปลี่ยน และสภาพคล่อง (credit, interest rate, exchange rate and liquidity risk) ที่เพิ่มขึ้น

2.2) นวัตกรรมทางการเงิน (Financial Innovation)

ในช่วงทศวรรษ 1980 ถือว่าเป็นยุคของนักวิศวกรรมทางการเงิน Financial Engineer ซึ่งคิดค้นประดิษฐ์และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ทางการเงินและธุรกรรมทางการเงินใหม่ๆ ที่เรียกว่า นวัตกรรมทางการเงิน (Financial Innovation) กระแสความคิดสร้างสรรค์ทางการเงินนี้มาจากปัจจัยและเหตุการณ์ที่สำคัญของโลกอยู่ 5 ประการด้วยกันคือ⁵

1. ความผันผวนของอัตราดอกเบี้ยและอัตราแลกเปลี่ยนที่เพิ่มขึ้น ซึ่งมีผลให้ผลตอบแทนจากการถือครองและลงทุนในสินทรัพย์ต่างๆ มีความแปรปรวนและเผชิญกับความเสี่ยงมากขึ้น สิ่งนี้ทำให้ธุรกิจทางการเงินและผู้ลงทุนมีความต้องการในการบริหารความเสี่ยงด้วยเครื่องมือหรือผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นในการลดความเสี่ยง

2. การลดและผ่อนคลาย การควบคุมธุรกรรมทางการเงินและการประกอบธุรกิจของสถาบันการเงิน (Deregulation) ในปลายทศวรรษ 1970 และต้นทศวรรษ 1980 หลายๆ ประเทศได้เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะลดการควบคุมและการแทรกแซงจากทางการในตลาดการเงินลดอุปสรรคที่ทำให้เกิดการแข่งขันและให้กลไกตลาดทำงานด้วยตัวมันเองอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การลดการควบคุมรวมถึงการยกเลิกข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายเงินทุนและการโอนเงินระหว่างประเทศ การปล่อยให้อัตราดอกเบี้ยเคลื่อนไหวอย่างเสรี การผ่อนคลายข้อจำกัดและขยายขอบเขตการดำเนินธุรกิจของสถาบันการเงินและผู้ให้บริการทางการเงินสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการแข่งขันอย่างมากในตลาดการเงินโดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารพาณิชย์หลักทรัพย์

3. การเปลี่ยนแปลงของแหล่งและรูปแบบเงินออมและการลงทุนระหว่างประเทศซึ่งมีการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากความต้องการอัตราผลตอบแทน

⁵ สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง . นวัตกรรมทางการเงิน (Financial Innovation) . วารสารการเงินการคลัง ปีที่ 9 ฉบับที่ 33 (มกราคม 2538) .

แทนที่เพิ่มขึ้น นำไปสู่การลงทุนในประเทศอื่นๆมากยิ่งขึ้น ประกอบกับความต้องการเงินทุนของประเทศที่มีเงินออมไม่เพียงพอ ทำให้มีความต้องการในการระดมทุนในตลาดเงินต่างประเทศมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ทั้งผู้ออมผู้ลงทุนและผู้ที่มีความต้องการผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่หลากหลายสลับซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้แล้วในช่วงนี้เองที่รูปแบบการไหลของกระแสเงินทุนระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์หนี้ในประเทศลาตินอเมริกาซึ่งมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสถาบันการเงินในสหรัฐฯ รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงสถานะของสหรัฐอเมริกาจากการเป็นประเทศเจ้าหนี้สุทธิ (net creditor) เป็นประเทศลูกหนี้สุทธิ (net debtor) ในทางตรงกันข้ามระดับเงินออมที่เพิ่มขึ้นอย่างมากในญี่ปุ่นและยุโรปกลายเป็นแหล่งเงินออมที่สำคัญของโลก จึงเกิดการเติบโตใหญ่ของตลาดตัวเงินคลังและพันธบัตรรัฐบาลสหรัฐฯ ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมทางการเงินเกิดตราสารทางการเงินใหม่ๆ ในสหรัฐฯ และเกิดตลาดการเงินไร้พรมแดนนอกประเทศคือ Euromarket เพื่อเป็นแหล่งระดมเงินทุนจากเงินออมที่เพิ่มขึ้นจากประเทศยุโรป ญี่ปุ่นเกิดการระดมทุนในรูป Euro Currencies เช่น Eurodollar Euroyen Euromark ซึ่งเป็นช่องทางในการระดมทุนโดยตรงที่มีประสิทธิภาพ ตลาดสินเชื่อธนาคารพาณิชย์มีขนาดเล็กลง แต่ความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญนี้ทำให้เกิดการคิดค้นผลิตภัณฑ์ทางการเงิน ตราสารทางการเงินใหม่ๆ มาเป็นเครื่องมือในการระดมเงินทุนอย่างมากและแพร่หลายมากขึ้น ทั้งตราสารหนี้ ตราสารทุน และตราสารกึ่งหนี้กึ่งทุน (Hybrid Instrument) สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้ทำให้เงินกู้จากธนาคารพาณิชย์ลดความสำคัญลง และสภาพแวดล้อมทางการเงินดังกล่าวนี้ก็ได้นำไปสู่การสร้างสรรค์ทางการเงินที่สำคัญมากนั่นก็คือกระบวนการ Securitization หรือการนำสิทธิเหนือทรัพย์สินมาแปลงให้เป็นตราสารเพื่อระดมเงินจากนักลงทุนหรือผู้ออมได้จำนวนมาก พัฒนาการนี้ทำให้เกิดตราสารการเงินจากการทำ Securitization ขึ้นหลายๆ ประเภทตามความต้องการของผู้ระดมเงินทุนและผู้ลงทุน

4. ความก้าวหน้าของการติดต่อสื่อสารโทรคมนาคมและพลังของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ทำให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว การติดตามข้อมูลข่าวสารเพื่อการลงทุนเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูงทำให้นักลงทุน วิศวกรการเงิน นักเศรษฐศาสตร์การเงินและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ สามารถทราบสถานการณ์และความเคลื่อนไหวในตลาดการเงินทั่วโลกในขณะนั้น โดยไม่ถูกจำกัดด้วยเวลาทำการที่แตกต่างกัน สภาพแวดล้อมเหล่านี้เอื้ออำนวยเป็นอย่างมากต่อการทำธุรกิจการเงินและการคิดค้นสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ทางการเงินใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา

5. การแข่งขันในตลาดการเงินระหว่างประเทศ เป็นปัจจัยสุดท้ายที่อาจจะกล่าวได้ว่ามีความสำคัญที่สุด การแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นในตลาดการเงินของหลายๆ ประเทศเป็นพลังผลักดันให้เกิดการคิดค้นสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ทางการเงินที่ดีกว่าเดิม เพื่อตอบสนองความต้องการที่ซับซ้อนขึ้นตลอดเวลาของนักลงทุนและผู้ระดมเงินทุน การระดมเงินทุนของธนาคารพาณิชย์ได้ลดบทบาทและความสำคัญลง ในทางตรงกันข้ามธุรกิจวาณิชธนกิจ (Investment Bank) มีความสำคัญและเติบโตอย่างรวดเร็ว สามารถระดมเงินเป็นจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็วเพราะใช้ระบบการจัดจำหน่ายตราสารการเงินและหลักทรัพย์ในตลาด เพื่อให้ผู้กู้หรือผู้ออกตราสาร (Issuer) สามารถระดมเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่าการกู้ธนาคารพาณิชย์ และให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าผู้ออมหรือผู้ลงทุน ซึ่งสูงกว่าผลตอบแทนที่ได้จากการฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์ สิ่งเหล่านี้ทำให้มีการออกผลิตภัณฑ์ทางการเงินใหม่ๆ มากขึ้นแต่อาจต้องใช้เวลาในการตัดสินใจมากขึ้น เพราะมีตราสารการเงินมากมายหลายประเภทให้เปรียบเทียบกัน

และเราสามารถแบ่งประเภทของนวัตกรรมทางการเงินออกได้เป็น 2 ลักษณะดังนี้คือ

- 1) นวัตกรรมทางการเงินด้านระบบการชำระเงิน : สื่ออิเล็กทรอนิกส์
- 2) นวัตกรรมทางการเงินด้านตราสารอนุพันธ์ทางการเงิน

2.2.1) นวัตกรรมทางการเงินด้านระบบการชำระเงิน : สื่ออิเล็กทรอนิกส์⁶

ในปัจจุบันเงินในรูปแบบของเงินฝากกระแสรายวันที่สั่งจ่ายโดยเช็คก็ไม่ใช่ระบบที่มีประสิทธิภาพสูงสุดและมีต้นทุนต่ำสุด ดังเช่นในสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2525 มีการใช้เช็คสูงถึงประมาณ 35 พันล้านใบ ค่าใช้จ่ายในนี้สูงถึง 14 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ⁷ ตลอดจนมีความโน้มเอียงสูงขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง ดังนั้นการแสวงหาระบบการโอนเงินในรูปแบบอื่นที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าและมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าจึงเป็นสิ่งจำเป็นประกอบกับการพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ได้เจริญก้าวหน้า จึงได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในการโอนเงิน เรียกว่า การโอนเงินด้วย

⁶ วนท ฤทธิพิทักษ์ . ตีพิมพ์ . หน้า 33-37 .

⁷ Stephen M. Goldfield and Lester V. Chandler, *The Economics of Money and Banking*, 9th ed. (New York : Harper & Row Publishers, 1986).

ระบบอิเล็กทรอนิกส์อัตโนมัติ (Electronic Funds Transfer System : EFTS) ทำให้สังคมเศรษฐกิจได้พัฒนาไปอีกระดับหนึ่ง และอาจจะเลิกการใช้เช็คในอนาคตก็ได้

ระบบ EFTS เท่าที่มีปฏิบัติอยู่ในขณะนี้มีอยู่สามประเภทด้วยกันคือ

- 1) เครื่องฝาก - ถอนเงินอัตโนมัติ
- 2) ระบบการโอนเงิน ณ จุดขาย
- 3) ระบบหักบัญชีโดยอัตโนมัติ

1) เครื่องฝาก - ถอนเงินอัตโนมัติ (Automated Teller Machine - ATM)⁸

เครื่องฝาก - ถอนเงินอัตโนมัติเป็นอุปกรณ์ธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน ซึ่งธนาคารพาณิชย์ในสหรัฐอเมริกาและยุโรปได้เสนอบริการนี้มาสิบกว่าปีแล้ว และได้มีการติดตั้ง ATM เครื่องแรกในปี 2514 โดยมีชื่อ ATM ที่แตกต่างกันออกไป เช่น เทลเลอร์ผู้คล่องแคล่ว (Versateller), เทลเลอร์บริการทั้งวันทั้งคืน (day and night teller), เทลเลอร์ผู้พร้อมเสมอ (ready teller) และธนาคารด่วน (bank quick) เป็นต้น โดยทำการติดตั้งในห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้าขนาดใหญ่ การเสนอบริการเอทีเอ็มในต่างประเทศนั้น สามารถอำนวยความสะดวกแก่ลูกค้าที่ไม่สามารถติดต่อกับธนาคารได้ในเวลาทำการของธนาคาร ต่อมาบริการนี้ได้เริ่มแพร่หลายมายังประเทศต่างๆ ในแถบเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น ฮองกง สิงคโปร์ เป็นต้น

สำหรับในประเทศไทย ธนาคารไทยพาณิชย์เป็นแห่งแรกที่ได้นำ ATM เครื่องแรกเข้ามาให้บริการในระบบออนไลน์เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2526 เรียกว่าระบบบริการเงินด่วน ATM นับเป็นการเริ่มต้นบริการเงินด่วนเอทีเอ็มอย่างเป็นทางการในประเทศไทย ซึ่งก่อนหน้านั้นธนาคารกสิกรไทยได้ทำการติดตั้งเครื่องถอนเงินสดอัตโนมัติ (Cash Dispensing Machine) เมื่อปี 2516 บริการดังกล่าวมีลักษณะใกล้เคียงกับบริการเครื่องเอทีเอ็ม แต่ต่างกันที่การให้บริการดังกล่าวเป็นระบบ off - line จึงทำให้ไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควรเพราะผู้ใช้บริการถูกหักเงินในบัญชีไปก่อนที่จะถอนเงินไปจากเครื่อง อีกทั้งยังไม่สามารถให้บริการฝากเงินและโอนเงินได้ ซึ่งแตกต่างจากการให้บริการในระบบออนไลน์ ต่อมาธนาคารกรุงเทพเป็นแห่งที่สองที่ได้นำเครื่องเอทีเอ็มมาเปิด

⁸ วารสารดอกเบี้ย ปีที่ 3 ฉบับที่ 38 ปีที่หลังประจำเดือนธันวาคม 2527

ให้บริการแก่ลูกค้า เมื่อเดือนธันวาคม 2527 ซึ่งเรียกว่าบริการบัตรหลวงเอทีเอ็ม และติดตามมาด้วยธนาคารกสิกรไทย

สำหรับการให้บริการในระยะแรกนั้นทางธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดหลักการในการอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์สามารถเปิดบริการฝาก-ถอนเงินสดด้วยเครื่องเอทีเอ็ม ภายในสำนักงานนอกเวลาทำการได้เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2527 โดยการบริการดังกล่าวแบ่งเป็น 2 กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่ม Banknet ประกอบไปด้วย ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารเอเชีย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารแหลมทอง และธนาคารนครธน กลุ่มที่สองคือกลุ่ม Siamnet ประกอบด้วย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารทหารไทย ธนาคารมหานคร ธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารสหธนาคาร ธนาคารศรีนคร และธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ และต่อมาจึงได้รวมกันเป็นระบบเอทีเอ็มพูลขึ้น

เอทีเอ็ม คือเครื่องจักรหรือเครื่องมืออุปกรณ์คอมพิวเตอร์ประเภทหนึ่ง มีลักษณะการทำงานคล้ายเครื่องเทอร์มินัล (terminal) ที่ติดตั้งตามสาขาของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งธนาคารพาณิชย์ได้นำเอทีเอ็มมาใช้กับงานของธนาคารเพื่อบริการลูกค้าให้ได้รับความสะดวกรวดเร็ว โดยลูกค้าเป็นผู้สั่งให้เครื่องเอทีเอ็มทำงานตามลูกค้าต้องการภายใต้ข้อจำกัดหรือบริการที่ธนาคารกำหนดให้เครื่องเอทีเอ็มทำงาน โดยที่งานที่ ATM สามารถให้บริการแก่ลูกค้าของธนาคาร แบ่งตามประเภทของรายการดังนี้

(1) รายการถอนเงินสด (cash withdrawal function) สามารถถอนเงินสดจากบัญชีเงินฝากของลูกค้าทุกประเภทที่ต้องการ

(2) รายการฝาก (deposit function) สามารถทำรายการฝากเข้าบัญชีเงินฝากทุกประเภทของลูกค้า

(3) รายการโอนเงิน (transfer money function) สามารถทำการโอนเงินระหว่างบัญชีเงินฝากของลูกค้าที่มีอยู่กับธนาคาร

(4) รายการชำระเงิน (payment function) สามารถหักบัญชีเงินฝากทุกประเภทของลูกค้าเพื่อชำระค่าใช้จ่ายต่างๆ หรือลูกค้าจะชำระค่าใช้จ่ายด้วยเงินสดผ่านเครื่องเอทีเอ็มก็ได้

(5) สอบถามยอดในบัญชีเงินฝากทุกประเภท

ดังนั้นการใช้ระบบคอมพิวเตอร์และเอทีเอ็มจึงเป็นการพัฒนาธนาคารไปสู่ระบบ electronic banking อย่างสมบูรณ์ในอนาคต

2) ระบบการโอนเงิน ณ จุดขาย (Point - of -sale System : POS)

ระบบ POS นั้น อาศัยคอมพิวเตอร์ระบบออนไลน์ ลูกค้าสามารถโอนเงินฝากของตนในธนาคารให้แก่ผู้ขายสินค้าทันที ตามปกติระบบ POS จะติดตั้งตามซูเปอร์มาร์เก็ต หรือ ณ จุดขายต่างๆ ในกรณีที่ธนาคารของลูกค้าเป็นคนละแห่งของธนาคารของผู้ขาย ก็สามารถเชื่อมต่อโดยระบบอิเล็กทรอนิกส์จากศูนย์ “switching and processing center - SPC”

3) ระบบการโอนเงินบัญชีอัตโนมัติ (Automated Clearing House - ACH)

ระบบการหักบัญชีอัตโนมัติ โดยหลักการแล้วคล้ายคลึงกับการหักกลบหนี้ระหว่างธนาคารกับธนาคารด้วยกันในปัจจุบัน ซึ่งการหักกลบหนี้ระหว่างธนาคารกับธนาคารในลักษณะดังเดิมนั้นทำการหักบัญชีโดยระบบเช็ค(เป็นกระดาษ) ซึ่งต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายสูงดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ส่วนระบบ ACH นี้ก็เป็นการหักกลบหนี้ด้วยสัญญาณทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วยแม่เหล็ก ระบบ ACH นั้นมีความแตกต่างไปจากระบบ ATM และ POS ในประเด็นที่ว่า ACH มีความสำคัญในการหักกลบหนี้ และบันทึกรายการนั้นระหว่างธนาคารซึ่งกันและกัน ส่วน ATM และ POS มีความสำคัญในการโอนเงินระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้ของตน และในปัจจุบันระบบ ACH เท่าที่มีอยู่ประกอบด้วย⁹

3.1) ระบบการหักบัญชีเช็คด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic cheque clearing system)

โดยที่ระบบนี้ลูกค้าสามารถนำฝากเช็คที่ธนาคารพาณิชย์ได้ตลอดวันหรือเกือบตลอดวัน โดยเช็คนั้นจะได้รับการหักบัญชีในวันเดียวกัน เมื่อธนาคารพาณิชย์ได้รับการฝากเช็คแล้วก็จะส่งข้อมูลเกี่ยวกับเช็คซึ่งพิมพ์เป็นรหัส MICR(Magnetic ink character recognition) บนเช็คเข้ามายังสำนักหักบัญชีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ผ่านเครือข่ายการสื่อสาร สำนักหักบัญชีจะประมวลผลข้อมูลที่ได้รับเข้ามาตลอดวัน และ ณ สิ้นวันตามเวลาที่กำหนดก็จะคำนวณดุลสุทธิของ

⁹ ธกษ วัฒนกุล การพัฒนาระบบการชำระเงินของประเทศไทย, รายงานการวิจัยเดือน ธันวาคมประเทศไทย (มีนาคม 2537) หน้า 13-23

แต่ละธนาคาร และแจ้งให้ธนาคารแห่งประเทศไทยชำระดุลให้แก่ธนาคารสมาชิกของสำนักหักบัญชีและให้ข้อมูลเพื่อตัดบัญชีลูกค้าต่อไป ในตอนคำธนาคารพาณิชย์จึงนำส่งตัวเลขมายังสำนักหักบัญชีเพื่อคัดแยกเช็คด้วยเครื่องจักรเป็นรายธนาคาร และรายสาขา ซึ่งจะส่งคืนให้แก่ธนาคารพาณิชย์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเช็คในเช้าวันรุ่งขึ้น

3.2) การโอนเงินรายใหญ่ทางอิเล็กทรอนิกส์ (Large value electronic fund transfer system)

เป็นเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นสำหรับการโอนเงินรายใหญ่ระหว่างธนาคารพาณิชย์ โดยอาจเป็นการโอนเงินของธนาคารพาณิชย์เอง หรือโอนเงินตามคำสั่งของลูกค้ารายใหญ่ การชำระดุลที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจะเป็นวิธี real - time gross settlement ผู้โอนจะถูกตัดเงินจากบัญชีทันที และผู้ได้รับโอนก็จะได้รับเงินโดยทันที ทั้งนี้เพราะวิธีนี้จะทำให้ระบบการชำระเงินไม่มีความเสี่ยงแบบลูกโซ่ (systemic risk) จากการชำระเงินรายการใหญ่ๆ การชำระเงินด้วยวิธีนี้เหมาะสำหรับกรณีที่เป็นเงินจำนวนมาก และต้องการให้การชำระเงินมีผลทันทีและแน่นอน รวมทั้งเป็นการลดความเสี่ยงแบบลูกโซ่จากการใช้เช็คของธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่นๆ ได้มากพอสมควร นอกจากนี้ระบบนี้ยังสามารถอำนวยความสะดวกให้บริษัทหลักทรัพย์สามารถชำระดุลระหว่างกันได้รวดเร็วกว่าการใช้เช็ค และการชำระเงินเกิดขึ้นพร้อมกับการรับมอบกรรมสิทธิ์ในหลักทรัพย์ (Delivery versus payment) ซึ่งลดความเสี่ยงทั้งแก่ผู้ซื้อและผู้ขายหลักทรัพย์ สำหรับในภาคธุรกิจนั้นการโอนเงินก็ให้ความสะดวกรวดเร็วกว่าการใช้เช็ค โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นเช็คข้ามเขตการหักบัญชีซึ่งต้องใช้เวลาในการหักบัญชีนานหลายวัน

3.3) การหักบัญชีรายย่อยทางอิเล็กทรอนิกส์ (Offline retail fund transfer system)

เป็นระบบที่อำนวยความสะดวกในการหักบัญชีรายย่อยที่มีรอบการหักบัญชีที่กำหนดแน่นอน เช่น การหักค่าสาธารณูปโภคจากบัญชีของผู้ใช้บริการไปเข้าบัญชีขององค์กรสาธารณูปโภค การหักบัญชีของบริษัทนายจ้างเพื่อจ่ายเป็นเงินเดือนเข้าบัญชีของพนักงาน การหักค่าเบี้ยประกัน การชำระเงินกู้ยืมเป็นรายเดือน และการชำระเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้น เป็นต้น ในปัจจุบันนี้ การ

หักบัญชีรายย่อยในลักษณะนี้ทำได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่สะดวกนักเนื่องจากมีข้อจำกัดบางอย่าง หากแต่ในอนาคตข้อจำกัดนี้จะหมดไป จึงทำให้ระบบใหม่นี้เป็นประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน กรณีที่ผู้ชำระหรือผู้รับชำระมีจำนวนมาก เช่น นักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ซึ่งมีเป็นจำนวนมากที่ จะรับชำระเงินปันผล เป็นต้น

3.4) การโอนเงินด้วยระบบบาทเน็ต(BAHTNET)¹⁰

การโอนเงินระหว่างธนาคารในปัจจุบันเป็นการดำเนินงานโดยใช้เช็ค ธนาคารผู้รับจะได้รับ เงินเข้าบัญชีโดยนำเช็คมาเรียกเก็บระหว่างกันที่ศูนย์หักบัญชีอิเล็กทรอนิกส์หรือไม่ก็นำเช็คไปฝาก ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งต้องเสียเวลาในการเดินทาง กระบวนการโอนเงินระหว่างธนาคารที่ ขาดความสะดวก ทำให้การโอนเงินระหว่างธนาคารเกิดขึ้นเฉพาะธุรกรรมที่มีมูลค่าสูงและจำเป็น เช่น การกู้ยืมระหว่างธนาคาร เป็นต้น หากธนาคารพาณิชย์สามารถโอนเงินได้สะดวกขึ้นและม ี ความปลอดภัยเพียงพอก็สนับสนุนการขยายตัวทางธุรกิจระหว่างธนาคารได้มาก อีกทั้งจะเป็น ประโยชน์แก่ลูกค้าด้วย

ด้วยเหตุดังกล่าว ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้พัฒนาระบบบาทเน็ตขึ้น โดยมุ่งหวังให้ เป็นสาธารณูปโภคทางการเงินสำหรับการโอนเงินระหว่างธนาคารและสถาบันการเงินอื่นที่มีบัญชี เงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อให้สามารถส่งโอนเงินผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ในสำนัก งานของตน โดยไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทางนำเช็คมาศูนย์หักบัญชีอิเล็กทรอนิกส์หรือนำเช็คไป ฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย อีกทั้งผู้รับเงินก็จะได้รับเงินเข้าบัญชีของตนในทันทีด้วย

ระบบบาทเน็ต (Bank of Thailand High-value Transfer NETwork : BAHTNET) เป็นเครือข่ายงานทางอิเล็กทรอนิกส์ของธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อการรับส่งข้อความทางการ เงินและคำสั่งโอนเงินระหว่างสถาบันที่มีบัญชีเงินฝากกับธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อให้การโอน เงินและการติดต่อธุรกิจทางการเงินเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย

แม้ว่าโดยพื้นฐานแล้วเครือข่ายนี้จะสร้างขึ้นเพื่อการโอนเงินระหว่างธนาคาร แต่เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุด ระบบบาทเน็ตจึงเปิดให้มีบริการหลายประเภท ได้แก่

¹⁰ สำนักงานระบบการชำระเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย . 2641

- (1) การโอนเงินระหว่างธนาคาร
- (2) การโอนเงินเพื่อลูกค้า
- (3) การสอบถามข้อมูลในบัญชีเงินฝาก
- (4) การส่งข้อความสื่อสารระหว่างกัน
- (5) การประกาศข้อความไปยังสมาชิกอื่น

2.2.2) นวัตกรรมทางการเงินด้านตราสารอนุพันธ์ทางการเงิน

ปัจจุบันตลาดทุนในประเทศไทยยังไม่ได้มีการพัฒนาเท่าที่ควร เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านระเบียบกฎเกณฑ์และกฎหมายที่เป็นอุปสรรคในการออกตราสารทางการเงินใหม่ๆ ประกอบกับตราสารที่สามารถซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้มักจะเป็นตราสารประเภท หุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ หุ้นกู้ พันธบัตรรัฐบาลและของเอกชน รวมทั้งตราสารแสดงสิทธิในสินทรัพย์ของโครงการลงทุน เป็นต้น สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตราสารทางการเงินในประเทศไทยยังไม่พัฒนา นอกจากข้อจำกัดทางด้านกฎระเบียบแล้วยังอาจสืบเนื่องมาจากการขาดตลาดรองที่แท้จริง ที่จะมารองรับเป็นศูนย์กลางการซื้อขายตราสารทางการเงิน อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข้อจำกัดอยู่บ้างแต่จากการดำเนินนโยบายการเงินเสรี ทางเราได้มีการพัฒนาตราสารประเภทต่างๆ ให้เป็นทางเลือกสำหรับผู้ลงทุนมากขึ้น ทำให้ผู้ลงทุนสามารถเลือกกระจายความเสี่ยงในการลงทุนตามประเภทตราสารและระยะเวลาที่ต้องการได้ ซึ่งตราสารดังกล่าวประกอบไปด้วย ตราสารประเภทเครื่องมือระดมเงินฝาก เช่น บัตรเงินฝากที่สามารถโอนเปลี่ยนมือได้ (Negotiable Certificate of Deposits - NCDs) และตราสารประเภทคุ้มครองความเสี่ยงต่างๆ เช่น Future, Forward, Swap, Option เป็นต้น

2.3) ผลกระทบของนวัตกรรมทางการเงินด้านระบบการชำระเงิน : สื่อดีเล็กทรอนิกส์

การพัฒนาของนวัตกรรมทางการเงินในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ นอกจากจะเพิ่มประสิทธิภาพของการชำระเงินดังกล่าวแล้ว ยังมีผลต่อพฤติกรรมในการใช้สื่อการชำระเงินของหน่วย

เศรษฐกิจ ซึ่งจะส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในตลาดเงิน การบริหารทางการเงิน ทั้งของสถาบันการเงินและธนาคารกลาง โดยมีผลกระทบดังต่อไปนี้

1) ผลกระทบต่อความต้องการถือเงิน

การพัฒนาระบบการชำระเงินให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการนำระบบการโอนเงินอัตโนมัติ(EFTS) ,ระบบ ATM และบัตรเครดิตมาใช้ทำให้พฤติกรรมการถือเงินอันเนื่องมาจากผลของนวัตกรรมทางการเงินเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือความต้องการถือเงินจะลดลง และนำไปสู่การลดลงของอัตราดอกเบี้ยในที่สุด

EFTS ยังสามารถลดค่าใช้จ่ายและให้ความสะดวกในการปรับเปลี่ยนสินทรัพย์ชนิดหนึ่งไปสู่สินทรัพย์อีกชนิดหนึ่ง เช่น หลักทรัพย์ระยะสั้นของรัฐบาล ตัวเงินทางการค้า ให้มาเป็นเงินฝากกระแสรายวัน (demand deposits) ลักษณะเช่นนี้จะมีผลทำให้ประชาชนมีความเห็นว่าสินทรัพย์ที่มีใช้เงินตรา (nonmonetary assets) เหล่านี้มีคุณสมบัติเป็นเงินตรา อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์สามารถจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่สูงพอเพียงแก่เงินฝากกระแสรายวันได้ในอนาคตได้ตามกฎหมาย การปรับเปลี่ยนของสินทรัพย์คงจะไม่มากนักเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

2) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการถือปริมาณเงิน M1 ไปสู่ปริมาณเงิน M2

จาก M1 ซึ่งก็คือผลรวมของเงินสดและเงินฝากกระแสรายวัน สำหรับ M2 ประกอบด้วยผลรวมของ M1 และเงินฝากประจำ เงินฝากออมทรัพย์ที่ธนาคารพาณิชย์ การนำระบบการชำระเงิน : สื่ออิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้ เช่น ระบบเอทีเอ็ม ทำให้เบิก-ถอนเงินสดจากรายการเงินฝากออมทรัพย์ที่ธนาคารพาณิชย์และสามารถนำไปชำระค่าสินค้าและบริการได้ทันที ทำให้เกิดความคล่องตัวในการใช้จ่ายมากขึ้น ดังนั้นจึงทำให้พฤติกรรมในการถือเงินในรูปแบบเงินสดและเช็ค (M1) มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนไปเป็นการฝากเงินออมทรัพย์(M2) เพื่อความสะดวกในการใช้เอทีเอ็ม การ์ดดังกล่าว ดังนั้นผลจากการพัฒนาระบบการชำระเงิน ทำให้ความต้องการถือเงิน M1 ลดลง และความต้องการถือเงิน M2 เพิ่มขึ้น

2) ผลกระทบต่อการแข่งขันของสถาบันการเงิน

ผลกระทบของ EFTS เกี่ยวกับความได้เปรียบและเสียเปรียบต่อการแข่งขันของสถาบันการเงินขนาดใหญ่กับสถาบันการเงินขนาดเล็ก อาจกล่าวได้ว่ายังไม่สู้จะชัดเจนนัก กล่าวคือถ้าพิจารณาอย่างผิวเผินอาจจะเห็นว่าสถาบันการเงินที่มีขนาดใหญ่กว่าจะใช้ ATM และ POS เป็นเครื่องมือเข้าครอบครองตลาด และขจัดสถาบันการเงินขนาดเล็กให้ออกจากการแข่งขันได้ แต่ถ้าพิจารณาอีกแง่หนึ่งจะพบว่า สถาบันการเงินขนาดเล็กสามารถใช้ ATM เป็นเสมือนหนึ่งสาขาเพื่อทำการแข่งขันกับสถาบันการเงินที่มีขนาดใหญ่กว่าก็เป็นได้

สำหรับในกรณีของ POS การนำระบบนี้มาใช้จะมีค่าใช้จ่ายในการติดตั้งสูงถึงแม้ว่าต้นทุนส่วนเพิ่ม (Maginal cost) ของสัญญาณทางการโอนเงินจะไม่สูงนักก็ตาม มีผลทำให้สถาบันการเงินขนาดเล็กอาจไม่สามารถจัดสรรงบประมาณมาใช้เพื่อการนี้ ดังนั้น POS จึงเป็นเครื่องมือเอื้ออำนวยประโยชน์แก่สถาบันการเงินที่มีขนาดใหญ่เป็นสำคัญ

สำหรับในกรณีของ ACH ไม่ว่าจะดำเนินโดยธนาคารกลางหรือสถาบันของเอกชนก็ตาม ย่อมจะอำนวยประโยชน์ให้แก่สถาบันการเงินทั้งระบบ ภายใต้หลักปรัชญาในการต่อต้านการผูกขาดของสังคมที่ได้ยึดถือปฏิบัติมาอย่างช้านาน ย่อมจะทำการกำหนดอัตราค่าบริการที่เป็นธรรม โดยที่สถาบันการเงินขนาดเล็กก็สามารถร่วมกิจกรรมได้

อย่างไรก็ตาม การที่สังคมหนึ่งจะเลือกใช้ระบบ EFTS หรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับค่าใช้จ่ายของ EFTS จะต่ำกว่าค่าใช้จ่ายในการโอนเช็คกระดาษหรือไม่ ในกรณีที่นำระบบ EFTS มาใช้เป็นที่คาดหวังว่าจะก่อให้เกิดการแข่งขันระหว่างสถาบันการเงินมากขึ้น จะมีผลทำให้เงินที่รับฝากจากประชาชนมีอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น ส่วนอัตราดอกเบี้ยของการให้กู้จะลดต่ำลง

3) ผลกระทบต่ออัตราการหมุนเวียนของเงิน

ปริมาณเงินตามความหมายแคบ (M1) ซึ่งก็คือผลรวมของเงินสดและเงินฝากกระแสรายวัน ซึ่งเป็นปริมาณเงินที่ถือไว้เพื่อวัตถุประสงค์ในการชำระเงิน จะมีความเร็วในการหมุนเวียนมากขึ้น เมื่อระบบการชำระเงินมีความสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้จะ

มีมากขึ้นเพียงไรขึ้นอยู่กับว่าผู้ชำระเงินปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้สื่อการชำระเงินจากเงินสดไปเป็นเช็ค หรืออิเล็กทรอนิกส์ หรือจากการใช้เช็คไปเป็นอิเล็กทรอนิกส์เร็วช้าและมากน้อยเพียงไร แต่โดยทั่วไปการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ชำระเงินจะเกิดขึ้นในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ดังนั้นการนำ EFTS มาใช้จึงก่อให้เกิดผลกระทบหลายประการต่อความต้องการถือเงินในความหมายอย่างแคบและอัตราค่าเฉลี่ยของการหมุนเวียนของเงิน (velocity) กล่าวคือปริมาณเงินที่ต้องการถือจะลดลงและในขณะเดียวกันค่าของตัว (V) จะเพิ่มสูงขึ้น และอัตราดอกเบี้ยจะลดลง

2.4) ผลกระทบของนวัตกรรมทางการเงิน : มาตรการอนุพันธ์ทางการเงิน

ผลกระทบของนวัตกรรมทางการเงินประเภทตราสารอนุพันธ์ทางการเงิน ประกอบด้วยผลกระทบต่อความต้องการถือเงินและผลกระทบต่อความผันผวนและความเสี่ยงทางการเงิน

1) ผลกระทบต่อความต้องการถือเงิน

โดยทั่วไปการชำระค่าสินค้าและบริการในกรณีที่ใช้เงินจำนวนไม่มากจะนิยมใช้เงินสด แต่ถ้าหากเป็นจำนวนเงินที่มากขึ้นก็จะเปลี่ยนมาใช้ตราสารทางการเงินแทน ดังนั้นการใช้ตราสารทางการเงินมากขึ้น จึงทำให้ความต้องการถือเงินสดลดลง และอัตราดอกเบี้ยจะลดลง

2) ความผันผวนและความเสี่ยงทางการเงิน

ในอดีตการลงทุนที่มีความเสี่ยงน้อยมากก็คือการนำเงินไปฝากไว้ที่ธนาคาร ผลตอบแทนที่ได้รับคืออัตราดอกเบี้ยเงินฝาก แต่ปัจจุบันรูปแบบการลงทุนได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างพอสมควร เพื่อให้ทันต่อความต้องการของนักลงทุนและการพัฒนาของระบบการเงิน ดังนั้น ตราสารอนุพันธ์ทางการเงินจึงเปรียบเสมือนทางเลือกหนึ่งของนักลงทุนเพื่อลดความผันผวนและเป็นการกระจายความเสี่ยงทางการเงิน จึงทำให้เกิดการออกตราสารอนุพันธ์ทางการเงินในรูปแบบต่างๆ อย่างมากมาย อาทิ forward , future , swap and option ตราสารทางการเงินใดมีความเสี่ยงสูงผลตอบแทน

แทนที่ได้รับจะสูงตามไปด้วย ตรงกันข้ามตราสารทางการเงินใดมีความเสี่ยงในการลงทุนต่ำ ผลตอบแทนที่ได้รับก็จะต่ำไปด้วยเช่นเดียวกัน

กล่าวโดยสรุป การดำเนินนโยบายการเงินเสรีมีผลกระทบต่ออัตราดอกเบี้ย อัตราเงินเฟ้อ และการแข่งขันของสถาบันการเงิน การพัฒนาระบบการชำระเงิน โดยการนำระบบการโอนเงินอัตโนมัติ(EFTS), ระบบเอทีเอ็ม และบัตรเครดิตมาใช้ มีผลต่อพฤติกรรมการถือเงินของประชาชน โดยจะมีความต้องการถือเงินจะลดลง และการเพิ่มขึ้นของนวัตกรรมทางการเงินใหม่ๆ ในรูปแบบของตราสารอนุพันธ์ทางการเงินจะทำให้ความต้องการถือเงินลดลงเช่นเดียวกัน